

СЕКЦІЯ 2. ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА НАВЧАННЯ

УДК 373.2.015.31-048.34+37.018.43

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2025-111-3>**ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ КОГНІТИВНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ
В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ**

Владимирова Алла Леонідівна,
докторка філософії в галузі освіти, кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти
Херсонський державний університет

allavradi2019@gmail.com
orcid.org/0000-0003-3912-4628

Мета статті – розглянути шляхи оптимізації когнітивного розвитку дітей в умовах дистанційного навчання. Проаналізувати ключові мотиви онлайн-навчання. Указати необхідні умови для дистанційного навчання в закладах дошкільної освіти як методу оптимізації навчання. Надати характеристики ролі інформаційно-комунікаційної сфери в рамках співпраці із батьками та дорослими, які зацікавлені здоров'ям дитини, її думками, почуттями та бажаннями, що забезпечить послідовність та підтримку дитячого когнітивного розвитку не тільки в закладах дошкільної освіти але й вдома, в сім'ї, де дитина відчуває себе коханою, прийнятою та цінною. Висвітлено **методи** і принципи оптимізації когнітивного розвитку дошкільників – це індивідуальний підхід, систематичність та послідовність, емоційна підтримка та позитивне підкріплення дорослими дітей дошкільного віку.

Результат. Визначено роль педагога та батьків щодо створення умов для оптимізації когнітивного розвитку дошкільників і знаходження шляхів максимальної реалізації їхнього потенціалу. Зосереджено увагу на позитивних і негативних впливах на когнітивний розвиток дошкільнят, які виникають в процесі онлайн-навчання. Акцентовано увагу на існуванні середовища, що сприяє досягненню результатів навчання і надає можливість дитині для самостійної діяльності та прийняття власних позитивних рішень.

Висновки. Визначені основні завдання оптимізації когнітивного розвитку дошкільників. Зазначено, що дистанційне навчання стимулює розвиток самостійності та відповідальності у дітей, адже вони навчаються організовувати свій час, планувати діяльність та виконувати завдання без постійного контролю з боку дорослих, але активна участь дорослих в освітньому процесі дошкільників надає можливість спостерігати за прогресом дітей у навчальній діяльності та корегувати негативні емоції. Вникаючи в деталі наявних напрямів, зазначених в статті, зроблено висновки й надано рекомендації і пропозиції, що стосуються підтримки когнітивного розвитку дошкільнят в умовах дистанційного навчання.

Ключові слова: когнітивний розвиток, дошкільний вік, оптимізація, методи навчання, інтерактивність, індивідуалізація, ІКТ, співпраця із батьками.

**WAYS OF OPTIMIZING CHILDREN'S COGNITIVE DEVELOPMENT
IN THE CONDITIONS OF DISTANCE EDUCATION**

Vladimirova Alla Leonidovna,
Doctor of Philosophy in the Field of Education,
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department
of Pedagogy and Psychology of Preschool and Primary Education

Kherson State University
allavradi2019@gmail.com
orcid.org/0000-0003-3912-4628

The **purpose** of the article is to consider ways to optimize the cognitive development of children in distance learning. To analyze the key motives of online learning. To indicate the necessary conditions for distance learning in preschool education institutions as a **method** of optimizing learning. To characterize the role of the information and communication sphere in cooperation with parents and adults who are interested in the child's health, his thoughts, feelings and desires, which will ensure the consistency and support of children's cognitive development not only in preschool education institutions but also at home, in the family, where the child feels loved, accepted and valued. The **methods** and principles of optimizing the cognitive development of preschoolers are highlighted – this is an individual approach, systematicity and consistency,

emotional support and positive reinforcement of preschool children by adults. **Result.** The role of the teacher and parents in creating conditions for optimizing the cognitive development of preschoolers and finding ways to maximize their potential are determined. The focus is on the positive and negative effects on the cognitive development of preschoolers that arise in the process of online learning. The emphasis is on the existence of an environment that contributes to the achievement of learning outcomes and provides the child with the opportunity for independent activity and making their own positive decisions. **Conclusions.** The main tasks of optimizing the cognitive development of preschoolers are identified. It is noted that distance learning stimulates the development of independence and responsibility in children, as they learn to organize their time, plan activities and perform tasks without constant control from adults, but the active participation of adults in the educational process of preschoolers provides an opportunity to observe the progress of children in educational activities and correct negative emotions. Delving into the details of the existing areas indicated in the article, conclusions are drawn and recommendations and suggestions are provided regarding the support of the cognitive development of preschoolers in conditions of distance learning.

Keywords: *cognitive development, preschool age, optimization, teaching methods, interactivity, individualization, ICT, cooperation with parents.*

Вступ. В умовах воєнного стану в Україні дистанційне навчання стало поширеною практикою, в тому числі й для дітей дошкільного віку, однак, виникають питання щодо ефективності такого навчання, зокрема, щодо розвитку когнітивних функцій дітей. Когнітивний розвиток дітей є важливим етапом у становленні особистості. Для дошкільників – це період бурхливого розвитку пізнавальних процесів, коли формуються уява, сприйняття, пам'ять, мислення та мовлення, закладаються основи для інтелектуального розвитку, і від того, як будуть розвиватися ці когнітивні функції, залежить подальше навчання та успішність дитини в житті.

Дистанційна форма навчання в закладах дошкільної освіти, особливо під час воєнних дій – це не повноцінна заміна освітнього процесу, а підтримуюча та розвивальна діяльність, в процесі якої солідаризується зв'язок між дітьми та дорослими. Важливим напрямом підтримки та продовження освітнього процесу виступає психологічна стабілізація дітей, створення відчуття захищеності, врахування їхніх вікових особливостей та специфічних життєвих факторів.

Провідні наукові ідеї, стосовно когнітивного розвитку особистості, знаходять відображення в організації занять в домашніх умовах через соціальні мережі (Viber, Telegram), електронну пошту. Для проведення коротких онлайн-занять пропонуються платформи для відеоконференцій (Zoom, Google Meet). Найбільш поширена форма – асинхронне навчання (створення педагогами презентацій, майстерок, руханок, відеоказок, вікторин, ігор та ін.) для самостійного опрацювання навчального матеріалу батьками із дітьми в зручний для них час.

Невід'ємною складовою новітньої освітньої системи виступають інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ), що «передбачають єдність інформаційних технологій та комунікаційних технологій, які сприяють партнерській взаємодії всіх учасників освітнього процесу; ІКТ засоби використовуються в освітньому

процесі з метою підвищення ефективності здобуття знань, їх закріплення та практичного застосування; ІКТ – це комп'ютеризовані засоби навчання, що дозволяють здійснювати навчання (зокрема, у дистанційній формі), не залежно від місця проживання, що сприяє розширенню освітніх кордонів...» (Панченко, О; 2022. 216).

Впровадження дистанційної форми навчання в дошкільну освіту стало актуальним питанням, що ґрунтується на потребах сучасного суспільства та динамічному розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, відкриваючи нові можливості для оптимізації освітнього процесу. Треба зазначити, що окрім переваг, дистанційне навчання несе й певні виклики, які потребують ретельного вивчення та вдалого вирішення.

Мета статті – дослідити шляхи оптимізації когнітивного розвитку здобувачів дошкільної освіти в умовах дистанційного навчання.

Виклад основного матеріалу. Термін «когнітивний» означає розумовий процес, що надає змогу особистості сприймати і формувати поняття, уявляти, аналізувати, запам'ятовувати і вирішувати поставлені проблеми.

Науковцями-психологами доведено, що пізнання – це процес мислення і пам'яті, а когнітивний розвиток – довгострокова зміна цих процесів. Однією із найвідоміших теорій когнітивного розвитку виступає дослідження швейцарського психолога Ж. Піаже (LibreTexts – Ukrayinska, 2022).

Основними завданнями оптимізації когнітивного розвитку дітей дошкільного віку виступають:

- формування навичок пізнавальних процесів (увага, пам'ять, мислення, уява, мовлення);
- розвиток пізнавальної активності (стимулювання допитливості, прагнення до дослідження навколишнього світу, постановка запитань, пошук відповідей);
- розширення знань про світ (ознайомлення із різними сферами життя, природою, суспільством, культурою);

- навчання самостійному мисленню (розвиток умінь аналізувати, узагальнювати, робити висновки, вирішувати проблеми);

- підготовка до навчання в школі (формування навичок читання, письма, лічби, а також умінь слухати, виконувати інструкції, співпрацювати із однолітками та дорослими).

Звернення уваги дорослих на вікові та індивідуальні особливості кожної дитини, її сильні та слабкі сторони, систематичне проведення занять, поступове ускладнення завдань і створення атмосфери довіри та співпраці є основою шляхів оптимізації когнітивного розвитку дітей дошкільного віку.

«Оптимізація сучасної освіти пов'язана з демократизацією відносин між учасниками та реалізацією принципів педагогіки партнерства. Її зміст та форми спрямовуються на виявлення, розвиток та підтримку здібностей особистості як соціального конструкту, що передбачає гуманізацію стосунків у системі «педагог – вихованець». Лінія такої взаємодії тісно пов'язана зі спілкуванням, універсальність якого визначається глибоким впливом на людину, забезпеченням соціальних зв'язків, налагодженням взаємин, активізацією спільної діяльності, підтриманням реального буття» (Федорович, А. & Береза С., 2022; 227).

В період воєнних дій в Україні важливим постає питання створення сприятливого безпечного середовища для дітей і цьому сприяє використання онлайн-ресурсів та інтерактивних платформ. Дистанційне навчання значно розширює можливості для всебічного розвитку та набуття нових знань та навичок.

«Розвиток когнітивних здібностей у закладі дошкільної освіти – одна з головних проблем у процесі навчання. Вирішити цю проблему можна організовуючи процес навчання у закладі дошкільної освіти на основі когнітивно-візуального підходу, формуючи знання, умінь та навички. При використанні когнітивно-візуального підходу під час занять максимально використовуються потенційні можливості візуального мислення. Візуальне мислення – це людська діяльність, результатом якої є нові образи, нові візуальні форми, що несуть певне смислове навантаження і роблять знання видимим» (Булакова О., & Волошенко, І. 2022; 289).

Дистанційне навчання впливає на когнітивний розвиток дитини як позитивно так і негативно. Дистанційний формат навчання пропонує більшу гнучкість у часі та просторі, дозволяючи дітям навчатися у власному темпі, що може допомогти їм краще засвоїти матеріал; в зручний для них час та в комфортному домашньому середовищі. Вони мають більше можливостей для самостійного навчання та дослідження. Це може допомогти їм розвинути навички самостійного мислення та прийняття рішень.

Мультимедіа (англ. «багатокомпонентне середовище») – це комп'ютерні інтерактивні інтегровані системи, що поєднують різні види та форми інформації, і репрезентують знання:

- в зображеннях (скануванні світлин, картин, малюнків, слайдів та ін.);

- в звукових ефектах (звукозаписи голосу людини, природи, тварин, музики та ін.);

- у відео (складні відеоефекти, анімація, мультиплікація та ін.);

- у текстах, графіці, таблицях, мапах та багато ін.

Цей формат надає можливість персоналізувати освітній процес, враховуючи індивідуальні особливості, потреби та інтереси кожної дитини, що забезпечує більш глибоке та цілеспрямоване навчання – це дозволяє дітям зосередитися на темах, які їх цікавлять. Це може бути особливо корисно для дітей, які мають різні навчальні стилі або потребують додаткової підтримки.

Онлайн-навчання надає дошкільнятам доступ до більш ширшого кола ресурсів, ніж традиційні заняття в групі. Воно може включати онлайн-курси, відео, ігри та інші освітні матеріали, що зробить освіту доступнішою для тих дітей, які живуть у сільській місцевості або мають обмежені можливості відвідування традиційних освітніх закладів.

З іншого боку, діти дошкільного віку, які навчаються дистанційно, можуть не мати достатньо можливостей для соціальної взаємодії із однолітками та дорослими, що може негативно вплинути на їхній розвиток мовлення, емоційних та соціальних навичок, а відсутність соціальної взаємодії може призвести до дефіциту взаємовідносин, що є важливою частиною когнітивного розвитку. Також дистанційне навчання може бути менш структурованим, ніж традиційні заняття в групі, що може ускладнити дошкільникам зосереджувати увагу та виконувати завдання.

Деякі діти дошкільного віку можуть не мати доступу до технологій, необхідних для дистанційного навчання, що може призвести до відставання у навчанні від своїх однолітків. Обмежена рухова активність також негативно впливає на фізичний та когнітивний розвиток дітей.

Аналізуючи наукову літературу із зазначеної теми, треба відмітити, що дистанційне навчання відкриває доступ до широкого спектру інтерактивних методів та ресурсів, таких як освітні відео, онлайн-ігри, віртуальні екскурсії та інші, що робить процес навчання більш цікавим та захоплюючим.

«Якісно побудувати дистанційний формат взаємодії з батьками щодо формування соціально-громадянської компетентності в дітей дошкільного віку допоможуть технологічні аспекти організації комунікації освітнього про-

цесу. А саме – створення розвивального середовища – освітній контент: онлайн-заняття, мультимедійні презентації, скрайбінг презентації, інтерактивні ігри, народні ігри, пальчикові ігри, коректурні таблиці, мнемотаблиці, інтелектуальні карти або карти розумових дій, прості досліди, веселі руханки впродовж дня, фізкультхвилинки, різні види театрів, музичний репертуар тощо» (Вахняк Н. 2023, 92).

Отже, доступ до комп'ютера, планшета або інших гаджетів із підключенням до інтернету є необхідною умовою для дистанційного навчання, що може бути проблемою для деяких сімей. Проблематично й те, що не всі батьки та педагоги володіють достатніми навичками роботи із цифровими технологіями, щоб ефективно допомагати дітям у процесі дистанційного навчання, що ускладнює процес організації та проведення дистанційного навчання.

Дистанційне навчання потребує від дітей високого рівня мотивації та самодисципліни, адже їм необхідно самостійно організовувати свій освітній процес та зосереджуватися на виконанні завдань, що потребує додаткової підтримки з боку дорослих. Домашнє середовище не завжди є сприятливим для зосередження уваги на навчанні, адже діти можуть відволікатися на розмови, іграшки, телевізор та інші гаджети.

Методологія. Використання ефективних методів і форм навчання в закладах дошкільної освіти базуються на дидактичних, сюжетно-рольових, рухливих та інтелектуальних іграх, як основному методі навчання, адже гра є природним способом, за допомогою якого діти вчаться, виховуються і розвиваються.

Створення для дітей проблемних та проєктних ситуацій, які вони мають вирішити самостійно, спонукають їх до спостереження і дослідницької діяльності. На заняттях із математики, за допомогою проблемних задач, головоломок, ігор на логіку у дітей тренується увага, яка потребує зосередження та концентрації, в процесі чого зростає мислення дітей. Заохочення дошкільників до спілкування, обговорення побаченого та почутого, читання книг, розповідь казок, розучування віршів виробляє світогляд дитини, у неї поповнюється словниковий запас, розвивається мовлення, пам'ять.

Методами творчого плану виступають малювання, ліплення, конструювання, аплікація, гра на музичних та шумових інструментах. Фізичні вправи й танцювальні елементи є важливими факторами, які сприяють оптимізації когнітивного розвитку дошкільників.

Кваліфіковані вихователі, які володіють методиками оптимізації когнітивного розвитку дошкільників і співпрацюють із сім'єю із часом спостерігають як діти із радістю і задоволенням застосовують здобуті знання і навички на практиці.

Отже, універсального підходу до підтримки когнітивного розвитку дошкільників в умовах дистанційного навчання не існує. Найважливіше – це створення сприятливого середовища для навчання та дослідження, а також забезпечення дитини необхідними ресурсами та підтримкою. В спілкуванні із батьками вихователю треба бути толерантним, що сприятиме успішному досягненню мети в навчанні і вихованні дитини.

Рекомендації. Ось декілька рекомендацій щодо впровадження дистанційного навчання:

1) Співпраця із батьками та залучення їх до освітнього процесу є ключовим фактором успішного навчання дітей в дистанційному режимі. Батькам рекомендується брати активну участь у навчанні дітей, допомагати їм із виконанням завдань, контролювати їхню мотивацію та забезпечувати сприятливі умови для занять.

2) Для підтримки зацікавленості та мотивації дітей, важливо використовувати різноманітні методи та форми навчання, що включають ігрові елементи, візуальні матеріали, інтерактивні завдання та практичні вправи.

3) Використання інтерактивних ігор, відео, онлайн-занять, творчих завдань допоможе зробити навчання цікавим та захопливим.

4) Важливо враховувати індивідуальні особливості, потреби та інтереси кожної дитини, пропонуючи їм відповідні освітні і завдання.

5) Заохочуйте спілкування дитини із однолітками онлайн або офлайн, організовуйте спільні заняття та ігри.

6) Регулярно спілкуйтеся із вихователями дитини, обговорюйте її успіхи та труднощі, отримуйте поради щодо підтримки освітнього процесу.

7) Допомогайте дитині опановувати навички роботи із комп'ютером, планшетом, інтернетом, навчайте її користуватися онлайн-ресурсами

8) Використовуйте різноманітні методи оцінювання роботи дитини в дистанційному режимі.

Запропоновані рекомендації щодо ефективного впровадження дистанційного навчання зумовлені не лише викликами сучасного світу, але й низкою переваг, які дає такий формат навчання. Дистанційне навчання повинно стати цінним інструментом для розвитку когнітивних функцій дітей дошкільного віку. Використання дорослими запропонованих рекомендацій допоможе зробити таке навчання більш ефективним.

Висновки. Таким чином, шляхи оптимізації когнітивного розвитку дітей в умовах дистанційного навчання є багатограним і важливим завданням, яке потребує комплексного підходу. Дистанційне навчання в когнітивному розвитку дітей дошкільного віку відіграє

важливу роль – це своєчасне удосконалення сприймання оточуючого світу, уваги, уяви, фантазії, пам'яті, мовлення.

Завдяки створенню сприятливих умов, використанню різноманітних методів і форм роботи, а також тісній співпраці із сім'ями здобувачів дошкільної освіти можна досягти значних результатів у цій сфері.

Кожна дитина – це унікал, і на різних етапах її розвитку дорослим необхідно забезпечити баланс між онлайн- й офлайн-активностями, створити безпечне та комфортне онлайн-середовище, залучити до освітнього процесу фахівців з дитячої психології та педагогіки, які сприятимуть якісній та ефективній освіті, розвитку інтелектуального потенціалу здобувачів дошкільної освіти.

Перспективи. Все вищесказане виступає основними шляхами оптимізації когнітивного розвитку дошкільників в умовах дистанційного навчання. Для того, щоб освітній процес в закладах дошкільної освіти був ефективним і цікавим, необхідно ретельніше звертатися до інтерактивних технологій, розвитку творчого мислення і соціально-емоційних навичок дітей, регулярному оцінюванню прогресу кожної дитини та корекції навчальних планів.

Головне – це створення структурованого освітнього середовища і домашнього затишку, яке буде стимулювати соціальну взаємодію педагогів, дітей і дорослих, забезпечувати їхню фізичну активність, заохочувати до вирішення проблем різного характеру, а також розвивати їхнє критичне мислення та навички.

ЛІТЕРАТУРА

1. Булгакова, О. & Волошенко, І. (2022). Особливості розвитку когнітивних здібностей дітей старшого дошкільного віку. Наукові перспективи <http://perspectives.pp.ua> > [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-12\(17\)-281-290](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-12(17)-281-290).
2. Вахняк Н., В. (2023) Дистанційний формат взаємодії закладу дошкільної освіти із сім'єю в контексті соціально-громадянської компетентності дошкільників. *Педагогічні науки: теорія та практика*, № 2 (46), 86–93. <https://doi.org/10.26661/2786-5622-2023-2-12>
3. Когнітивний розвиток – теорія Жана Піаже (2022). LibreTexts – Ukrayinska <https://ukrayinska.libretexts.org> > ...

4. Панченко, О., О. (2022) Потенційні можливості використання інформаційно-комунікаційних технологій у фаховій підготовці майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. Випуск 1 (50). С. 215–218. <https://doi.org/10.24144/2524-0609>.

5. Федорович, А., В., & Береза, С. Б. (2022). Модель ефективного спілкування педагога з вихованцями. *Педагогічні науки: теорія та практика*. № 1 (41), 225–230. <https://doi.org/10.26661/2786-5622-2022-1-34>.

REFERENCES

1. Bulhakova O. & Voloshenko I. (2022). *Osoblyvosti rozvytku kohnityvnykh zdibnostei ditei starshoho doshkilnoho viku. Naukovi perspektivy [Peculiarities of the development of cognitive abilities of children of senior preschool age. Scientific perspectives]* <http://perspectives.pp.ua> > [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-12\(17\)-281-290](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-12(17)-281-290).
2. Vakhniak N. V. (2023) *Dystantsiyni format vzaiemodii zakladu doshkilnoi osvity iz simieiu v konteksti sotsialno-hromadianskoi kompetentnosti doshkilnykiv. Pedahohichni nauky: teoriia ta praktyka*, № 2 (46), 86–93. [Remote format of interaction of a preschool educational institution with a family in the context of socio-civic competence of preschoolers]. <https://doi.org/10.26661/2786-5622-2023-2-12>
3. Kohnityvnyi rozvytok – teoriia Zhana Piazhe (2022). *LibreTexts Ukrayinska [Cognitive development – the theory of Jean Piaget]* <https://ukrayinska.libretexts.org>...
4. Panchenko, O. O. (2022) *Potentsiini mozhlyvosti vykorystannia informatsiino-komunikatsiynykh tekhnolohii u fakhovii pidhotovtsi maibutnikh vykhovateliv zakladiv doshkilnoi osvity. Naukovyy visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: «Pedahohika. Sotsialna robota»*. Vypusk 1 (50). S. 215–218. [Potential opportunities for using information and communication technologies in the professional training of future educators of preschool educational institutions]. <https://doi.org/10.24144/2524-0609>.
5. Fedorovych A. V. & Bereza S. B. (2022). *Model efektyvnoho spilkuvannia pedahoha z vykhovantsiamy. Pedahohichni nauky: teoriia ta praktyka*. № 1 (41), 225–230. [Model of effective communication between a teacher and students] <https://doi.org/10.26661/2786-5622-2022-1-34>.

Дата першого надходження рукопису до видання: 21.07.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 25.08.2025
Дата публікації: 30.09.2025